

ლექსიკონის დეფინიციები, როგორც სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურის გახსნისა და ანალიზის საშუალება;
დეფინიციათა ანალიზის მეთოდი;
მრავალსაფეხურიანი დეფინიციათა ანალიზის მეთოდი

კომპონენტური ანალიზის მეთოდი გამოიყენება სიტყვის მნიშვნელობის სემანტიკური სტრუქტურის ანალიზისათვის, სიტყვის მნიშვნელობის სემანტიკური კომპონენტების გამოვლენისათვის.

კომპონენტური ანალიზის მეთოდის ერთ-ერთი გავრცელებული ვარიანტია დეფინიციათა ანალიზის მეთოდი, რომელიც ფართოდ გამოიყენება ლინგვისტური კვლევების პრაქტიკაში და ეფუძნება ამა თუ იმ ლექსიკური ერთეულის სალექსიკონო დეფინიციების თანამიმდევრულ შედარებას.

განმარტებითი ლექსიკონების დეფინიციებში აისახება ენობრივი ნორმის გამოყენების სოციალური გამოცდილება, ფიქსირდება ამა თუ იმ ენის მატარებლების კოლექტიური წარმოდგენა სიტყვის მნიშვნელობაზე. განაზოგადებენ რა მრავალი თაობის ცოდნას და გვაწვდიან რა მინიმალურ ინფორმაციას საგანზე, განმარტებითი ლექსიკონები გვეხმარებიან გავხსნათ და გავაანალიზოთ სიტყვის მნიშვნელობის სემანტიკური სტრუქტურა.

აქედან გამომდინარე, დეფინიციათა ანალიზის მეთოდი ეფუძნება იმ მნიშვნელოვან პოსტულატს, რომ სიტყვის მნიშვნელობა, მისი დისტინქციური სემანტიკური მახასიათებლები აისახება განმარტებითი ლექსიკონის დეფინიციებში.

I

ქვემოთ ამოკრეფილია სიტყვა **father**-ის მნიშვნელობების დეფინიციები ოქსფორდის დიდი ოცტომეული ლექსიკონიდან.

father,

1. a. One by whom a child is or has been begotten, a male parent, the nearest male ancestor. Rarely applied to animals.

c. (More explicitly *spiritual father*.) The teacher to whom a person owes his religious life.

e. Colloquially extended to include a father-in-law, stepfather, or one who adopts another as his child (more fully *adoptive father*).

f. Applied *transf.* to the relative or friend who 'gives away' a bride.

Also *father-in-church*.

2. A male ancestor more remote than a parent, *esp.* the founder of a race or family, a forefather, progenitor. In *pl.* ancestors, forefathers. So in Scriptural phr. *to be gathered, **†to***

be put to or sleep with one's fathers. to be dead and buried. Also loosely for 'a man of old', 'a patriarch'.

3. a. One who institutes, originates, calls into being; a constructor, contriver, designer, framer, originator. Also one who gives the first conspicuous or influential example of (an immaterial thing). **the Fathers** (U.S.): the framers of the constitution.

Often in designations of Biblical origin. **the Father of Lights**, etc.: applied to God. **the father of faith, of the faithful**: Abraham. **the father of lies** (after John viii. 44): the Devil.

b. pl. the Fathers (of the Church): the early Christian writers; usually applied to those of the first five centuries, but by some extended further. **Apostolical Fathers**: see [APOSTOLICAL](#).

4. a. One who exercises protecting care like that of a father; one who shows paternal kindness; one to whom filial reverence and obedience are due. (In OE. applied to a feudal superior.)

b. with reference to patronage of literature.

5. a. Applied to God, expressing His relation to Jesus, to mankind in general (considered either as His offspring, as the objects of His loving care, or as owing Him obedience and reverence), or to Christians (as His children by regeneration or adoption). Also applied to heathen gods.

c. Theol. (God) the Father. the First Person of the Trinity.

d. the Holy Father. the Pope.

9. a. The oldest member of a society, etc. (Chiefly, with reference to duration of membership; occas. with reference to age.) **Father of the City**, the senior alderman of the City of London.

c. Hence, The presiding member, or president; also, The leading individual of a number. Phr. **Father of waters**, etc.; in later U.S. use *spec.* the Mississippi.

10. a. pl. (rarely sing.) The leading men or elders of a city or an assembly.

ზემოთმოყვანილი დეფინიციების ანალიზი საშუალებას გვაძლევს გამოვყოთ შემდეგი სემანტიკური კომპონენტები:

1. *being male parent human (იშვიათად – being male parent animal), დეფინიცია 1a;*
2. *being the founder, originator of, დეფინიცია 2, 3a;*
3. *calling into being, დეფინიცია 3a;*
4. *giving the first conspicuous or influential example, დეფინიცია 3a;*
5. *exercising protecting care, დეფინიცია 4a;*
6. *showing paternal kindness, დეფინიცია 4a;*
7. *owing filial reverence and obedience, დეფინიცია 4a;*
8. *showing / having loving care, დეფინიცია 5a;*
9. *being the oldest member of, დეფინიცია 9a;*
10. *being the presiding member of, დეფინიცია 9c;*
11. *being the leading individual of, დეფინიცია 9c.*

განვიხილოთ იმავე ლექსიკონიდან სიტყვა-სტატია **thick**.

thick,

A. adj. I. 1. a. Having relatively great extension between the opposite surfaces or sides; of comparatively large measurement through: as a thick wall, board, or plank, a thick stem, post, or stick; a thick stratum or seam of coal, a thick layer of fat or coating of paint, thick cloth, etc. Opposed to *thin*; distinct from *long* and *broad*: cf. sense 2.

†**b.** Extending far down from the surface; deep.

c. Of a person or animal: Thickset, stout, burly. *Obs. exc. dial.*

†**d. transf.** Having substance all through; solid, not hollow. *Obs. rare*⁻¹.

II. In general sense of *dense*.

4. a. Closely occupied, filled, or set with objects or individuals; composed of numerous individuals or parts densely arranged; dense, crowded. Of hair: Bushy, luxuriant.

5. a. Of the individual things collectively: Existing or occurring in large numbers in a relatively small space, or at short intervals; densely arranged, crowded; hence, numerous, abundant, plentiful. (Usually *predicative*, rarely *attrib.*) Also in colloq. phr. **thick on the ground**: (chiefly of persons) numerous, abundant; closely concentrated or crowded. Cf. [THIN a. 2c.](#)

6. a. Having great or considerable density, either from natural consistence or from containing much solid matter; dense, viscid; stiff. (Said of liquids, semi-liquids, and plastic or easily liquefiable solids; formerly sometimes of solids generally.)

b. Of air: Foul from admixture of fumes, vapours, etc., stuffy, close; also, dense, not rare or thin. Now *rare* or *Obs.* (Cf. 7.)

7. a. Of mist, fog, smoke, etc.: Having the component particles densely aggregated, so as to intercept or hinder vision. Hence of the weather, etc.: Characterized by mist or haze; foggy, misty. Also *dial.* or *colloq.* in phr. **(to be) thick o' fog.**

b. transf., esp. of darkness: Difficult to penetrate; dense, deep, profound.

III. In transferred senses.

8. Of the voice, etc.: Not clear; hoarse; having a confused or husky sound; indistinct, inarticulate; also, of low pitch; deep; guttural; throaty.

9. a. Of or in reference to hearing: Dull of perception; not quick or acute. Also of sight. (See also *thick-eyed* in 12b, [THICK-SIGHTED.](#)) Now *dial.*

b. Of mental faculties or actions, or of persons: Slow (or characterized by slowness) of apprehension; dense, crass, thick-headed; stupid, obtuse. Now chiefly *colloq.* of persons. Also emphatically, **as thick as two planks**, etc. Cf. [THICK-HEADED a. b.](#)

(In quot. 1597 with play on sense 6.)

ოქსფორდის ლექსიკონიდან ამოკრეფილი სიტყვა **thick**-ის დეფინიციების ანალიზის შედეგად შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი სემანტიკური კომპონენტები:

1. having relatively great extension between the opposite surfaces, დეფინიცია 1 a;

2. *consisting of closely occupied, filled or set individual components, დეფინიცია 4a, 5a, 6a, b;*
 3. *being not clear, indistinct დეფინიცია 8.*

III

განვიხილოთ სიტყვა-სტატია **thin** ოქსფორდის ლექსიკონიდან:

thin,

A. adj. I. 1. a. Having relatively little extension between opposite surfaces; of little thickness or depth. Opposed to [THICK a. 1.](#)

c. spec. Having little flesh; lean, spare, not fat or plump. Also of ears of corn.

d. Penetrable by light or vision, like a thin veil; *fig.* easily 'seen through', transparent, flimsy, as a pretext or excuse. (Cf. some uses in 4a.)

II. 2. a. Consisting of or characterized by individual constituents or parts placed at relatively large intervals; not thick, dense, or bushy. Opposed to [THICK a. 4.](#) Also ***thin on top:*** of a man, having little hair on the (top of the) scalp, balding. Also, of the hair itself.

†**b.** Of the members of a collective group or class: Not numerous or abundant; scarce, rare, few, scanty. Opposed to [THICK a. 5.](#) *Obs.*

†**c.** Of a place: Sparsely occupied or peopled; with *of*, sparsely furnished or supplied with; thinly occupied or attended by. *Obs.*

d. Of an assembly or body of people: Scantily furnished with members; thinly attended; not full.

f. Mountaineering. Of or pertaining to a rock face on which good climbing holds are hard to find.

3. a. Of a liquid or a pasty substance: Of slight density or consistence; fluid; of air or vapour: not dense; rare, tenuous, subtle. Opp. to [THICK a. 6.](#)

b. transf. and fig. Wanting body or substance; unsubstantial; intangible. Also in phr. ***to vanish (melt, etc.) into thin air.*** to disappear completely from sight or existence (formerly only of spirits). More rarely ***to come (etc.) out of thin air.*** Now chiefly *colloq.*

c. Wanting depth or intensity; faint, weak, dim, pale. Formerly of light (*arch.*): in mod. use, of colours, painting, or the like.

d. Of sound: Wanting fullness, volume, or depth; weak and high-pitched; shrill and feeble.

c. spec. Of liquor: Without body; not strong or rich; of low alcoholic strength; weak. (Cf. 3.)

ოქსფორდის ლექსიკონიდან ამოკრეფილი სიტყვა **thin**-ის დეფინიციების ანალიზის შედეგად გამოიყოფა სამი სემანტიკური კომპონენტები:

1. *having relatively little extension between the opposite surfaces, დეფინიცია 1 a;*
 2. *consisting of sparsely occupied, filled or set individual components, დეფინიცია 2a, c;*
 3. *wanting in smth. დეფინიცია 3b, c, d.*

აღსანიშნავია, რომ რიგ შემთხვევაში განმარტებითი ლექსიკონების დეფინიციები შეიძლება არ იყოს საკმარისი მნიშვნელობის სემანტიკური სტრუქტურის ანალიზისათვის. ამიტომ დეფინიციათა ანალიზის მეთოდი ითვალისწინებს სხვადასხვა განმარტებითი ლექსიკონების დეფინიციებში წარმოდგენილი ინფორმაციის შედარებასა და შეჯერებას.

მაგ. სიტყვა **father**-ის მნიშვნელობების დეფინიციები შემდეგნაირადაა წარმოდგენილი **Webster's Third New International Dictionary**-ში:

3. One related to another in away paralleling or suggesting the relationship of father to a child: as (a) : one to whom a filial affection and respect are usually due : adoptive father : FATHER-IN-LAW, STEPFATHER : a male relative who assumes the rights and obligations as well as the title of a father;

აღნიშნული დეფინიციაც უფრო დეტალურად წარმოგიდგენს ოქსფორდის ლექსიკონში მოცემულ იმავე მნიშვნელობას

1. e. Colloquially extended to include a father-in-law, stepfather, or one who adopts another as his child (more fully **adoptive father**).

ასევე უებსტერის ლექსიკონი შემდეგნაირად გვიხსნის სიტყვა **father**-ის ერთ-ერთ მნიშვნელობას:

4. an early Christian writer accepted widely or generally as a trustworthy witness to or expositor of the early history or teachings of the church

აღნიშნული დეფინიციაც უფრო დეტალურად წარმოგიდგენს ოქსფორდის ლექსიკონში მოცემულ იმავე მნიშვნელობას

3. b. pl. the Fathers (of the Church): the early Christian writers; usually applied to those of the first five centuries, but by some extended further. **Apostolical Fathers:** see [APOSTOLICAL](#).

შევიდაროთ სიტყვა **thin**-ის რამდენიმე დეფინიციას უებსტერის ლექსიკონიდან:

5 (a) wanting substance, strength, or richness from the lack of usual constituent: WEAK, UNSATISFYING (thin broth, thin wine);

6 (a) lacking in solidity, substance of force: UNSUBSTANTIAL (novel with a thin plot)

უებსტერის ზემოთ მოყვანილი დეფინიციები საშუალებას გვაძლევს სიტყვა **thin**-ის მესამე სემანტიკური კომპონენტი

3. wanting in smth.

დავაზუსტოთ შემდეგნაირად:

3. wanting / lacking / in usual / essential / constituent

ამრიგად, დეფინიციათა ანალიზის მეთოდის პირველი საფეხური ითვალისწინებს გასაანალიზებელი სიტყვის დეფინიციების შეჯერებას ინგლისური ენის სხვადასხვა განმარტებითი ლექსიკონებიდან და **ჯამური, შეჯერებული დეფინიციების** ჩაწერას განსახილველი სიტყვის ყოველი მნიშვნელობისათვის.

სიტყვის მნიშვნელობის სემანტიკური კომპონენტები ყოველთვის არ არის ნათლად გამოკვეთილი სალექსიკონო დეფინიციებში. გარდა ამისა, დეფინიციებში სიტყვის მნიშვნელობა რიგ შემთხვევაში ახსნილია არა სემანტიკური გზით, ე.ი. სიტყვის მნიშვნელობის განმარტებით, არამედ სინონიმების და ზოგჯერ ანტონიმების მეშვეობითაც.

ასეთ შემთხვევაში საჭიროა სალექსიკონო დეფინიციათა განვრცობა **მრავალსაფეხურიანი დეფინიციათა ანალიზის მეთოდის** გამოყენებით, რომელსაც დეფინიციათა ტრანსფორმაციის მეთოდსაც უწოდებენ.

აღნიშნული მეთოდი მდგომარეობს შემდეგში:

ინგლისური ენის რამდენიმე დიდი განმარტებითი ლექსიკონიდან ამოიწერება სიტყვის ამა თუ იმ მნიშვნელობის ყველა დეფინიცია. დეფინიციათა შედარების საფუძველზე, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ჩაიწერება ერთი ჯამური დეფინიცია, სადაც მაქსიმალურად იქნება ასახული სხვადასხვა დეფინიციებიდან ამოკრებილი ინფორმაცია. შემდეგ, დეფინიციაში შემაჯავალი ცალკეული სიტყვები შეიცვლება მოცემული სიტყვების დეფინიციებით და ეს ჩანაცვლება გაგრძელდება სასურველი შედეგის მიღებამდე, მნიშვნელობის სემანტიკური კომპონენტების სრულ გამოვლენამდე.

ზემოთაღწერილი პროცედურის საილუსტრაციოდ განვიხილოთ სიტყვა **little**.

ოქსფორდის დიდი ლექსიკონი შემდეგ ინფორმაციას გვაწვდის სიტყვა **little**-ის მნიშვნელობებზე:

little,

1. a. Of material objects, portions of space, etc.: Small in size, not large or big. Of persons: Short in stature.

4. Of collective unities: Having few members, inhabitants, etc.; small in number.

6. a. Of dimension, distance, or period of time: Short. *Just little while* (advb. phr.): for so short a time.

7. a. Of qualities, emotions, conditions, actions, or occurrences: Small in extent or degree.

(little businesses)

8. a. Of things: Not of great importance or interest; trifling, trivial.

b. Of persons: Not distinguished, inferior in rank or condition. Now *rare*.

10. a. Not much; only a slight amount or degree of; barely any. (Often preceded by *but*. Also in phr. **little or no...**)

(*little advantage*).

უებსტერის ლექსიკონი შემდეგ დეფინიციებს გვაძლევს სიტყვისათვის **little**:

1. small in size;
2. short in stature;
3. small in number;
4. short in duration;
5. small in importance;
6. not much, small in amount;
7. small in rank or condition;

აღნიშნული დეფინიციები საჭიროებენ განვრცობას დეფინიციათა ტრანსფორმაციის გზით.

სიტყვა **small** ოქსფორდის დიდ ლექსიკონში შემდეგნაირადაა განმარტებული:

not large in comparison with other things, especially of the same kind.

აღნიშნულ განმარტებაში გამოკვეთილია, რომ სიტყვა **small** აღნიშნავს უფრო პატარას, ვიდრე იმავე კლასის, სახეობის სხვა საგნები.

small-სა და little-ის არაერთ დეფინიციაში ვხვდებით ანტონიმურ სიტყვას **large, not large in size.**

უებსტერის ლექსიკონში შემდეგნაირადაა განმარტებული სიტყვა **large**:

3. *having more than usual power, capacity, range, or scope;*

4 (a) *exceeding most other things of like kind in bulk, capacity, quantity, dimensions, number of constituent units*

ზემოთ მოყვანილი განმარტებები ნათლად გვიჩვენებს სიტყვა **large-ის** მთავარ სემანტიკურ კომპონენტს: **more than usual**, შესაბამისად – **not large** იქნება – **less than usual.**

მიღებული სემანტიკური კომპონენტით მოვახდენთ სიტყვა **little-ის** დეფინიციათა ტრანსფორმაციას:

1. small in size – **less than average** in size;
2. short in stature – **less than average** in stature;
3. small in number – **less than average** in number;
4. short in duration – **less than average** in duration;
5. small in importance – **less than average** in importance;
6. not much, small in amount – **less than average** in amount;
7. small in rank or condition – **less than average** in rank or condition.

დეფინიციათა ანალიზის მეთოდით მუშაობისას მეტად მნიშვნელოვანია ობიექტური მიდგომის შენარჩუნება. სემანტიკური კომპონენტების არსებობა სალექსიკონო დეფინიციებში უნდა დადასტურდეს. რიგ შემთხვევაში დეფინიციები ადვილად გამოიყოფა განმარტებებში, რიგ შემთხვევაში დეფინიციათა უმნიშვნელო განვცობა გვაძლევს სასურველ შედეგს, რიგ შემთხვევაში კი მართლაც რამდენიმესაფეხურიანი დეფინიციათა ტრანსფორმაციის ანალიზია ჩასატარებელი, რათა სრულად გამოვლინდეს სიტყვის მნიშვნელობის სემანტიკური სტრუქტურა.